

107614

Enkers fortid setter bom for krigspensjon

Ektemennene tilga dem, men samfunnet har ikke glemt. Hvert år nektes enker å overta mannens krigspensjon fordi de selv har en skyggefull krigshistorie.

MAY BRITT BRØYN

Nærmere 50 år etter at 2. verdenskrig er slutt, opplever fortsatt en rekke norske kvinner å bli straffet for sine handlinger under okkupasjonstiden. Straffen kommer i form av et avslag fra Rikstrygdeverket. De nektes å overta mannens krigspensjon.

For i motsetning til sin

bedre halvdel – som på en eller annen måte har gjort seg fortjent til den hedersbevisning en krigspensjon oppfattes som – har disse enkene en dyster krigshistorie.

For enkene betyr det opp til flere tusen kroner måneden i tapte inntekter. Mange opplever likevel skammen som det verste – at de i sin alderdom plutselig får avslørt forhold fra sin gjemte og fortrenge ungdomstid.

Ikke klageadgang

At ektemannen har tilgitt, hjelper lite. Loven er klar: Dersom kvinnen har gjort seg skyldig i landssvik eller grovt uverdige forhold under krigen, skal hun ikke få overta sin avdøde ekte-

manns krigspensjon. En pensjon etterlatte med sine rulleblad i orden automatisk får overført til seg når ektefellen dør.

Inntil 1. januar i år var det Sosialdepartementet som avgjorde disse sakene, og kvinnene som ble nektet å overta krigspensjonen har derfor heller ikke hatt noen reell klageadgang. Nå er all saksbehandling overført Rikstrygdeverket, med Sosialdepartementet som ankeinstans.

Når ektemannen dør, fremsetter enken krav om å overta hans krigspensjon på sitt lokale trygdekontor. Trygdekontoret henvender seg rutinemessig til Riksarkivet, hvor kvinnens fortid blir gransket i landssvikarkivet. Er hun registrert her,

skal saken behandles i Rikstrygdeverket.

Hittil i år er fem enker nektet pensjon på grunn av forhold som er avdekket fra krigens dager. Årlig blir omkring 15 saker med mulig landssvik-bakgrunn behandlet. De fleste ender med avslag, opplyser fungerende avdelingssjef ved krigspensjonskontoret, Otta Wold.

– Det er tydelig at enkelte av enkene blir svært overrasket over avslaget. Det virker som om de selv har glemt eller fortrenget sin fortid, sier han.

Lovene om krigspensjon for militærpersoner, hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner fra desember 1946 anvendes fortsatt. En høyesterettsdom fra 1956 har vært retningsgivende for all sene-

re saksbehandling, og reglene praktiseres strengt, medgir Wold.

I hovedsak er det to forhold som gir grunn til å nekte enken krigspensjonen: Hun er registrert og eventuelt dømt som tidligere NS-medlem, eller hun har opptrådt grovt uverdige, ved for eksempel å ha hatt seksuell omgang med tyske soldater.

Et av avslagene i fjor gjaldt en kvinne som etter krigen sto tiltalt for angiveri, men som ble frikjent. Da enkepensjonen skulle vurderes, dukket også et annet forhold opp: Under krigen var hun dømt av okkupasjonsmaktens domstol for å ha påført tyske soldater veneriske sykdommer. Kvinnen ble nektet krigspensjon på grunn av sin «grovt uverdige opptreden».

Ap. 7/4 - 1994

Ap. 7/4 - 94